

VERGİSEL AÇIDAN HOLDİNGLERİN DURUMU

Haşim AKÇA

Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F.

Maliye Bölümü Öğretim Görevlisi

GİRİŞ

Holding şirket, XIX. Yüzyılın ikinci yarısı içinde Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'de ortaya çıkmıştır. A.B.D.'de New Jersey eyaletinde 1880 yılında bu tür şirketlere kuruluş izni verilmiştir. Şirketlerin büyüme eğilimine paralel olarak holdingleşme hız kazanmıştır.

Ülkemizde de holdingleşme; sermaye birikiminin yoğunlaştığı, hükümetlerin sermaye piyasasına yönelik teşvikleri benimsediği ve buna ilişkin hukuki düzenlemelerin gerçekleştirildiği 1960'lı yıllarda ortaya çıkmaya başladı. Türkiye'de ilk holding denemesini bir devlet iktisadi kuruluşu olan Sümerbank'ta görmekteyiz.

Holding şirket; 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen ticaret şirketleri içerisinde yer alır. Söz konusu kanunda holding şirketin kurulmasına, yapılmasına ilişkin hükümler ayrıca belirlenmemiştir. Holding şirket, anonim şirket şekli dışında diğer şirket türleriyle kurulabilirse de, uygulamada genel olarak anonim şirket şeklinde kurulmaktadır.

Holding şirket büyüme eğiliminde olan şirketler için bir uygulama biçimidir. Dışsal büyüme şekillerinden biri olan holdingleşmede amaç, başka işletmelere iştirak edip onların yönetim ve organizasyonunu düzenleyerek ölçek ekonomilerinden yararlanmaktır. Holding aynı zamanda mal ve hizmetlerin miktarını, kalitesini, fiyatını, bölgesini belirleyerek mal ve hizmetlerden en yüksek kârı elde etme eğiliminide gösterebildiğinden tekelleşmenin bir şeklini oluşturmaktadır.

Tekel olma, belli üretim dalında, geniş bir bölge üzerinde; üretim ve pazarlama konusunda miktarı, fiyatı, kaliteyi belirleyebilme gücüne sahip olmak demektir. Aynı sektörde faaliyet gösteren şirketlerin tüzel kişiliklerini fiilen ve hukuken kaybederek yeni bir hukuki kişilik oluşturmaları, şirket yönetimlerini birleştirmeleri "tröstleşme" olarak adlandırılır. Eğer söz konusu şirketler hukuken birleşmedikleri halde, fiilen üretim miktarı, satış fiyatı ve üretim satış bölgeleri konusunda anlaşılırsa bu durum "kartelleşme" olarak adlandırılır. Holdinglerde zaman içerisinde başka bir şirkete iştiraki, sermaye artırılırken çıkarılan hisse senetlerinin holding şirket tarafından alınması veya sermaye artırılmasa bile bir şirketin hisse senetlerinin holding şirketçe satın alınması ya da holding şirketinde ortak olduğu yeni bir şirketin kurulması ile olur.

Buna göre belli bir sektörde faaliyet gösteren ve sektörün öncüsü durumunda olan şirketlerin hisselerinin, holding şirket tarafından satın alınması ve holding tarafından yönetim ve amaç birliğinin sağlanması durumunda bir tekelin oluşması mümkündür. Bugün hem ABD'de hem de bir çok ülkede olduğu gibi " anti-tröst " yasaları dediğimiz tröstleşmeyi ve kartelleşmeyi bir ölçüde önleyen yasalar mevcut bulunmaktadır. Ülkemizde bu konuda "Rekabet Kurulu" faaliyet göstermektedir.

1. KAVRAMSAL OLARAK HOLDİNGLER

1.1. Holding Kavramı ve Tanımı

Türk Ticaret Kanunu 'nun 466. Maddesinin 4. fıkrasında "İkinci fıkranın 3 numaralı bendi ve üçüncü fıkra hükümleri, gayesi esas itibari ile başka işletmelere iştirakten ibaret olan holding şirketleri hakkında cari değildir" (Tekinalp, Ü., 1979, S.390), denilerek holdinglerin dar anlamda kısa bir tanımını yapılmaktadır.

Holding şirket; ekonomik bütünlük sağlamak amacı ile bir veya daha fazla şirkete, yönetim ve denetim olanağı veren oranda katılan şirkettir (Tenker, N., 1979, s.12).

Bu tanımda yer alan temel noktaların irdelenmesi sonucu ortaya üç temel nokta çıkmaktadır. Bunlar:

Ekonomik bir bütünlük sağlamak: İşletmelerin amaçlarından birisi de büyümedir. Bu amacı gerçekleştirebilmek için, bazen ekonomik birleşmeler oluşturabilirler. Holding, bu ihtiyacın sonucu olarak oluşan ve yasa dışı olarak kabul edilerek önlenmeye çalışılan tröstlerin yerine ortaya çıkan ekonomik birleşmelerdir. Ekonomik bir bütünlük sağlamak amacıyla büyümenin getirdiği olanaklardan en iyi şekilde yararlanma amaçlanmaktadır. Holding bu amacı gerçekleştirebilmek için bazı şirketleri tüzel kişiliklerini yok etmeden, tek bir yönetim ve denetim altında toplayarak ekonomik bir bütünlük sağlar.

Bir veya daha fazla şirkete katılmak: Holdingin ekonomik bir bütünlük sağlamak için yapması gereken ilk iş bir veya daha fazla şirketin ortağı olmasıdır. Holdinglerde katılıma devamlılık gösteren bir unsur olup , holdingin amacı menkul değerler alım satımı yaparak kâr elde etmek değil, ortağı olunan şirketin dönem sonu kârlarından pay sağlamaktır. Bu ana amacın dışında, holdingler vurgunsal işlemlerde de bulunabilirler. Fakat bu işlemler holding bünyesinde bulunan işletmeler üzerinde yapılmaz.

Her şirkete yönetim ve denetim olanağı veren oranda katılmak:

Holding tanımı kapsamında yer alan ögelerden bir diğeri de yönetim ve denetime olanak tanıyan oranda katılmalıdır. Holding topluluğunun oluşturulması için yönetim ve denetimin elde bulundurulması konusunda yasal bir koşul yoktur. Ancak, ortak amaçlara ulaşılması için alınan kararların uygulanabilme olasılığı, bu egemenliği gerekli kılmaktadır. Bundan dolayı holdingin katılma türü çoğunluk katılımı olmalıdır.

Başka bir şirket üzerinde yönetim ve denetim olanağı sağlayacak şekilde katılmak için toplam oyların yada sermayenin en az %51 'ine sahip olmak gerekebileceği gibi iştirak olunan şirketin yapısı, yani payların geniş halk kitlelerine yayılması daha düşük bir oran ile bu amaca ulaşılmasını sağlayabilecektir (Tenker, N., 1979, s.12-13).

Holding en az iki şirketten meydana gelir. Bu ilişki içinde diğeri üzerinde etkinlik kuracak şekilde katılım ortaklığına ana şirket adı verilir. Ana şirket kontrol şirketi ve çatı şirket şeklinde olabilir. Uygulamada ana şirkete çoğu kez holding şirket yada holding adı verilir. Üzerinde yönetim ve denetim egemenliği kurulan şirket ise bağlı şirket olarak isimlendirilmektedir.

Holding şirketin genel olarak kabul edilen bir tanımı olmamakla birlikte, kendisi ticari veya sınai bir faaliyette bulunmayan, kontrol etmek amacıyla başkalarının pay senetlerine sahip olan "hukuken bağımsız şirket" holding şirket olarak tanımlamak mümkündür (Araz, M.A., 1993, s.6).

1.2. Holdinglerin Sınıflandırılması

Konu bakımından mali şirketler grubunda yer alan holdingler portföy işletmeciliği de yapan bankalardan iştirakleri üzerindeki etkileri açısından ayrılık gösterirler. Holdingler iştirak ettikleri şirketlerde, bankalara göre daha etkin ve yönlendirici olmaktadır. Yapılan işlemlere göre bankalar Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi'ne tabi iken, holdingler Katma Değer Vergisi Kanunu'na tabidirler.

Holding şirketi, aynı zamanda yatırım ortaklığının ve yatırım holding şirketinden ayırmak gerekir. Holding şirketin yatırım ortaklığı ve yatırım holding şirketlerinden ayrılan yönü; iştirak ettiği ortaklıklarda yönetimi ele geçirmek istemesidir (Gürel, E., 1996, s.20). Yönetime hakim olma, ana ortaklığın asıl ve devamlı amacı olduğu için yavru ortaklığın yönetimine hakim olma, onun rizikosunu da üstlenmek anlamına gelmektedir. Bu da yatırım ortaklığının yapısı ile bağdaştırılamaz (Kızılot, Ş. ve Eyüpgiller, S., 1994, s.1352).

Her şirkete yönetim ve denetim olanağı veren oranda katılmak:

Holding tanımı kapsamında yer alan ögelerden bir diğeri de yönetim ve denetime olanak tanıyan oranda katılmalıdır. Holding topluluğunun oluşturulması için yönetim ve denetimin elde bulundurulması konusunda yasal bir koşul yoktur. Ancak, ortak amaçlara ulaşılması için alınan kararların uygulanabilme olasılığı, bu egemenliği gerekli kılmaktadır. Bundan dolayı holdingin katılma türü çoğunluk katılımı olmalıdır.

Başka bir şirket üzerinde yönetim ve denetim olanağı sağlayacak şekilde katılmak için toplam oyların yada sermayenin en az %51 'ine sahip olmak gerekebileceği gibi iştirak olunan şirketin yapısı, yani payların geniş halk kitlelerine yayılması daha düşük bir oran ile bu amaca ulaşılmasını sağlayabilecektir (Tenker, N., 1979, s.12-13).

Holding en az iki şirketten meydana gelir. Bu ilişki içinde diğeri üzerinde etkinlik kuracak şekilde katılım ortaklığına ana şirket adı verilir. Ana şirket kontrol şirketi ve çatı şirket şeklinde olabilir. Uygulamada ana şirkete çoğu kez holding şirket yada holding adı verilir. Üzerinde yönetim ve denetim egemenliği kurulan şirket ise bağlı şirket olarak isimlendirilmektedir.

Holding şirketin genel olarak kabul edilen bir tanımı olmamakla birlikte, kendisi ticari veya sınai bir faaliyette bulunmayan, kontrol etmek amacıyla başkalarının pay senetlerine sahip olan "hukuken bağımsız şirket" holding şirket olarak tanımlamak mümkündür (Araz, M.A., 1993, s.6).

1.2. Holdinglerin Sınıflandırılması

Konu bakımından mali şirketler grubunda yer alan holdingler portföy işletmeciliği de yapan bankalardan iştirakleri üzerindeki etkileri açısından ayrılık gösterirler. Holdingler iştirak ettikleri şirketlerde, bankalara göre daha etkin ve yönlendirici olmaktadır. Yapılan işlemlere göre bankalar Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi'ne tabi iken, holdingler Katma Değer Vergisi Kanunu'na tabidirler.

Holding şirketi, aynı zamanda yatırım ortaklığının ve yatırım holding şirketinden ayırmak gerekir. Holding şirketin yatırım ortaklığı ve yatırım holding şirketlerinden ayrılan yönü; iştirak ettiği ortaklıklarda yönetimi ele geçirmek istemesidir (Gürel, E., 1996, s.20). Yönetime hakim olma, ana ortaklığın asıl ve devamlı amacı olduğu için yavru ortaklığın yönetimine hakim olma, onun rizikosunu da üstlenmek anlamına gelmektedir. Bu da yatırım ortaklığının yapısı ile bağdaştırılamaz (Kızılot, Ş. ve Eyüpgiller, S., 1994, s.1352).

Yatırım ortaklıkları, işletmecilik yapmayan çok sayıda tasarruf sahibinden topladığı fonları, menkul değerlere yatıran, katıldıkları şirketlerde azınlıkta kalmaya özen gösteren, şirketlerin yönetimini kontrol altına almak gibi bir amaç gütmeyen mali kurumlardır. Bu özellikleri nedeniyle yatırım ortaklıkları holding şirketlerden ayrılık gösterirler. Holding şirketlerde temel amaç iştirak edilen şirketlerden yönetim ve denetimde söz sahibi olmaktır. Holding şirketlerle yatırım ortaklıklarını birbirinden ayıran nokta bir şirkete iştirakte bulunurken güdülen amacın farklı oluşudur. Bu amaç farklılığından dolayı yatırım ortaklıkları daha geniş bir pay senedi portföyüne sahip oldukları halde, holding şirketlerin portföyü daha dar ve kontrol altında olacak şekilde belli şirketler üzerinde yoğunudur (Araz, M.A., 1993, s.6).

Yatırım ortaklığı ortak olduğu şirketlerin yönetimine ve amaçlarına belli ölçüde de olsa, ortaklığın iştiraklerinin az sayıda şirket üzerinde toplanmasından dolayı yön verebiliyorsa söz konusu yatırım ortaklığı yatırım holding şirketi diye isimlendirilir (Gürel, E., 1995 s.20).

Holdinglerin sınıflandırılması yapılırken çeşitli kriterler göz önünde tutulmaktadır. Bu kriterlere göre holdingler;

-Uğraşları bakımından; Saf holdingler, Karma holdingler.

-Amaçları bakımından; Yönetim ve denetim amacı güden holdingler, Yönetim ve denetim yanında yatırım amacı güden holdingler.

-Holding bünyesinde yer alan şirketlerin uğraşlarının yönü bakımından; Dikey holdingler, Yatay holdingler, Değişik konularda uğraşan holdingler.

-Uğraşlarının coğrafi dağılımı bakımından; Ulusal holdingler, Çok Uluslu holdingler.

-Bağlı şirketlerin başka şirketlerin hisse senedine sahip olup olmamaları bakımından; Tek holding, Salkım holding şeklinde sınıflandırılırlar.

1.3. Holdinglerin Kuruluş Nedenleri

Ekonomik gelişme , sermaye birikiminin artması ile daha çok yatırım yapılması anlamına gelmektedir. Bir ekonomik sistemde, mali kuruluşlar sermaye piyasasında denge sağlanmasında ve tasarrufun teşvik edilmesinde önemli fonksiyona sahiptirler. Mali kuruluşlar arasında yer alması itibariyle de büyük ölçekli işletmeler çeşitli avantajlara sahiptirler.

Ekonomik ve siyasi krizler sonrası yaşanan talep artışları, işletmelerin kapasitelerini genişletme, birleşme ve holdingleşmelerini teşvik etmiştir (Özdemir, J., 1982, s.1).

Türkiye' de holdingleşmeyi gerektiren nedenler ise şu şekilde sıralanabilir:

- Müesseseleşme gereksinimi.
- Kurulmuş müesseselerin dağılmasını önleme eğilimi.
- Etkin fon kullanılması gereksinimi.
- Finansal gereksinimleri karşılama isteği.
- Vergisel avantajlar.
- Halka açılma ve kolay sermaye bulma olanağı.
- Moda.

- Diğer nedenler ise Piramitleşmenin sağlayacağı yatırım gücü Karşılıklı yatırım yolu ile sermaye bazının genişletilmesi, Riskin bağımsız birimler kurularak yalıtılması, Gerçek kişi elindeki pay senetlerinin holdinge devri başlıkları altında sayılabilir.

1.4. Türk Ticaret Kanunu Açısından Holdingler:

Türk Ticaret Kanununun 466.maddesi, holdingi "Gayesi esas itibariyle başka şirketlere katılmaktan ibaret olan holding şirketleri" diye tanımlanmaktadır. Ancak T.T.K. 466.maddesi bunu başlı başına bir tanım olarak değil bu maddenin getirdiği, kârın %5 'den fazla dağıtılan kısmından ayrılacak %10 ikinci yedek akçeden holdingleri istisna tutmak amacıyla yapmıştır. Bu maddeden başka T.T.K. 'nın başka hiçbir maddesinde holdingden bahsedilmemektedir.

Şirketler faaliyet konularına göre ticari, sınai, mali ve hizmet şirketleri olarak sınıflandırılmaktadır. Türk Ticaret Kanunu'na göre şirket türleri, kolektif, komandit, kooperatif, limited ve anonim şirket olarak sıralanırken holding böyle bir sınıflandırma da yer almamaktadır. Çünkü holding hukuki bir şirket türü değildir. Bu nedenle holdingler faaliyet konularına göre yapılan sınıflandırmada yer alan mali karakteri taşıyan şirketler arasında yer almaktadır.

Komandit şirketlerde yönetim sınırsız sorumlu komandite ortaklarda bulunduğu için bu tür şirketler holdingleşme amacına uygun düşmemektedir.

Limited şirketler, T.T.K. 537.maddesi hükmü gereği hiçbir ortağın diğer ortakların oylarının üçte birinden fazlasına sahip olamayacağı hükmü her ne kadar sözleşmeye aksine hüküm konabileceği ileri sürülse bile holding bünyesine uygun düşmez (Altuğ, O., 1986. S.22)

Yasalarda aksine bir hüküm olmadığı için holdingler, gerçek kişi tacir olabilecekleri gibi, tüzel kişide olabilirler. İşletmelerin büyük boyutlara ulaşması ve bunun getirdiği sermaye gereksinimi karşısında gerçek kişi tacirler veya şahıs şirketlerinin gerekli fon temini için pay senedi ve tahvil ihraç etme olanağına sahip olmamaları, yasalara göre tüzel kişilerin şahıs şirketlerinin ortağı olmaması, bu tür ortaklıklarda ortakların yalnız koyulan sermaye ile değil bütün varlıklarıyla sorumlu olmaları, holdinglerin sermaye şirketi olarak düşünülmesini gerektirmektedir. Buna karşın holdinglerin sermaye şirketlerinden anonim şirket türünde kurulması da gelenek haline gelmiş bir uygulama değildir. Çünkü sermaye şirketlerinden olan limited şirketler de şahıs şirketleri gibi pay senedi ve tahvil ihraç edemezler. T.T.K. 503.maddesine göre limited şirketlerin sigortacılık yapamaması, 504.madde ile ortak sayısının limited şirketlerde 50 ile sınırlandırılması, holdinglerin anonim şirket olarak kurulmasında etken olabilir.

Kooperatif kavramı da holdinglerle amaç yönünden çatışmaktadır. Kooperatiflerde amaç, ortaklarının meslek ve geçinmelerine ilişkin gereksinimlerini karşılıklı yardım ve dayanışma ile sağlamaktır. Holdinglerin amacı ise kar sağlamaktır (Tenker, N., 1979, s.30).

Yavru şirketin yönetim ve denetimine egemen olarak, hisse senetlerine sahip bulunmak ve oy ayrıcalığından yararlanmak yolu ile olacağından bu işletmelerinde anonim şirket türünde olması en uygun yol olarak görülebilir (Altuğ, O., 1986, s.22).

Genellikle ekonomik nedenler, holdinglerin yapısı ve işleyişi çok defa da vergi hukukunun tanıdığı kolaylıklardan yararlanarak amacı, holding işletmeciliğinin anonim ortaklık, hukuki şekli altında yapılmasını gerekli, bir anlamda da zorunlu bir hale getirmiştir (Araz, M.A., 1993, s.23).

2. HOLDİNGLERİN VERGİ KANUNLARI KARŞISINDAKİ DURUMU

Holdingler; anonim şirket olarak kuruldukları için, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 1. maddesinde sermaye şirketi niteliğinde Kurumlar Vergisi mükellefi olarak kabul edilmiştir.

Kurumlar Vergisi mükelleflerine uygulanan, Türk Vergi Sistemi içerisinde yer alan bütün kanunlar holdinglere de uygulanır. Vergi Usul Kanu-

nu, Katma Değer Vergisi Kanunu, Damga Vergisi Kanunu, Harçlar Kanunu, Gelir Vergisi Kanununun 2., 40., 41. ve 94. maddeleri ile Kurumlar Vergisi kanununun tüm hükümleri ile Kurumlar Vergisi Kanununun 31,51 ve 52 sayılı genel tebliğleri holdingler için uygulamada dikkate alınması gereken kanunlar ve tebliğlerdir.

Holdinglelerde hesap dönemi normal olarak 1 takvim yılıdır. Normal takvim yılı kendilerine uymayan holdingler özel takvim yılını Maliye Bakanlığına müracaatla isteyebilirler.

Yönetim kurulu, T.T.K.'nun 325, 327. maddeleri gereğince gerekli kanuni defterleri tutmak, iş yılına ait bilançoyu kanun hükümleri gereğince düzenlemek ve genel kurul toplantısından en az 15 gün önce pay sahiplerinin incelemesine sunmak üzere yükümlü olduğu gibi; şirketin ticari, mali durumu ve yapılan işlerin özetini gösteren bir rapor düzenlemekle de görevlidir. Yönetim kurulu ayrıca dağıtılacak kazanç miktarı ile yedek akçeyi teşkil edecek miktarın tayinine dair bir teklifte hazırlamak zorundadır. Yönetim kurulu raporu ve teklif varakasında bilanço gibi genel kurul toplantısından 15 gün önceden pay sahiplerinin incelemesine sunulması gerekmektedir.

Ayrıca T.T.K.'nun 72/3. maddesine göre de envanter ve bilançonun faaliyet dönemini takip eden, gelecek iş yılının ilk 3 ayında tamamlanacağını ve envanter defterine geçirilecek hususların V.U.K.'ndaki benzer hususların aynısı olduğunu kabul etmiştir.

2.1. Kurumlar Vergisi Kanunu ve Genel Tebliğlerinde Holding Şirketler

Holding şirketler genellikle sermaye şirketi olarak kurulduklarından, Kurumlar Vergisi Kanunu'na tabidir. Safi kurum kazancının tesbitinde yine Kurumlar Vergisi Kanunu hükümleri uygulanır.

K.V.K.'nun 7.maddesinde muafiyetler, 8. maddesinde istisnalar ve 13. maddesinde Kurumlar Vergisinin, mükelleflerin bir hesap dönemi içerisinde elde ettikleri safi kurum kazancı üzerinden hesaplanacağı, safi kurum kazancının tesbitinde Gelir Vergisi Kanunu'nun ticari kazanç hakkındaki hükümlerinin uygulanacağı hüküm altına alınmıştır.

K.V.K.'nun 14. maddesinde kurum kazancından indirilecek giderler, 15. maddesinde kurum kazancından indirimi kabul edilmeyen indirimler belirlenmiştir. Söz konusu kanunun 16. maddesinde Örtülü Sermaye, 17. maddesinde Örtülü Kazanç tanımlanmış ve şartları belirlenmiştir. 20. maddesinde beyan esası anlatılmış, 21. Maddesinde de beyannamenin verilme zamanı ve yeri belirtilmiştir. Söz konusu kanunun 25. maddesinde ise Kurumlar Vergisi'nin oranı tesbit edilmiştir.

Yine Kurumlar Vergisi Kanunu'nun "Tasfiye-Birleşme-Devir" hakkındaki hükümleri ile vergilerin ödeme zamanına ilişkin hükümleri holding şirketler hakkında da uygulanacaktır.

K.V.K. 'nun 33 sıra nolu genel tebliğinde ise, holding şirketlerin iştirak ettikleri şirketlere hangi konularda hizmet verebilecekleri sayılmıştır. Buna göre holdingler bağlı şirketlerine;

- Araştırma ve Geliştirme,
- Finansman temini,
- Pazarlama ve Dağıtım,
- Yatırım projelerinin hazırlanması,
- Hedeflerin tayini,
- Planlama ,
- Örgütlendirme ve kararların uygulanması,
- Bilgisayar hizmetleri,
- Sevk ve idare,
- Mali revizyon ve vergi müşavirliği,
- Piyasa araştırmaları,
- Halkla ilişkilerin tayini,
- Personel temini ve eğitimi,
- Muhasebe ve organizasyon kontrolü,
- Hukuk müşavirliği hizmetleri vermektedir.

Holding şirket tarafından fatura edilen bu hizmetlerin bağlı şirketlerce gider yazılabilmesi için;

- Hizmetin mutlaka verilmiş olması
- Kesilen faturada hizmet türünün ayrıntılı olarak belirtilmesi
- Tek faturada birden fazla hizmet bedelinin bir arada yer alması halinde ise her hizmet bedelinin ayrı ayrı gösterilmesi gerekmektedir.

2.2. Holding Şirketlerde Örtülü Sermaye ve Örtülü Kazanç

2.2.1. Örtülü Sermaye

Kurumların, aralarında dolaylı, dolaysız bir şirket münasebeti veya devamlı ve sıkı bir iktisadi münasebet bulunan gerçek veya tüzel kişilerden yaptıkları borçlanmalar teşebbüste devamlı olarak kullanılır ve bu borçlanmanın kurum öz sermayesi arasındaki nisbet emsali kurumlardakine nazaran bariz bir farklılık gösterirse mezkur borçlanmalar örtülü sermaye olarak kabul edilir.

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun yukarıda belirtilen 16. maddesi incelendiğinde örtülü sermayenin gerçekleşmesi için:

- Kurumun borç aldığı gerçek ve tüzel kişilerle, dolaylı veya dolaysız şirket ilişkisi veya sıkı bir iktisadi münasebetin bulunması,
- Alınan borcun devamlı olarak işletmede kullanılması,
- İşletmede devamlı olarak kullanılan borçlarla öz sermaye arasındaki oranı emsali kurumlarınkine ile açık bir farklılık göstermesi,

UNSURLARININ TOPLUCA GERÇEKLEŞMESİ GEREKİR.

Holding şirket, kuruluş gereği olarak diğer sermaye şirketlerine iştirak ederek, yönetimlerinde ticari organizasyonlarında söz sahibi olabilmektedir. Bu haliyle çeşitli gerçek ve tüzel kişilerle iktisadi münasebette bulunmaktadır. Kanunun burada yasak ettiği konu teamül ve emsaline oranla bariz bir şekilde sermaye artırımına gitme yerine ilişki içinde olduğu şirketlerden gerçekte borçlanarak veya borçlandı gösterilerek yüksek miktarda faiz ödemeleri ve bu faizide vergi matrahını azaltacak tarzda kullanmalarıdır. Örtülü sermaye konusunda en çok dikkat edilecek konu borcu veren şirketin vergiye tabi matrahının hiç çıkmayacak veya çok az çıkacak olması, borcu alan şirketin de vergiye tabi matrahının çok yüksek çıkacak olması nedeniyle aralarında zımnide olsa vergi matrahını azaltacak tarzda böyle bir ilişkiye girmiş olmalarıdır.

Örnek:

Han Holding A.Ş.'nin Öz Sermayesi 5.000.000.000.-TL olup, Bahar A.Ş.'nin hisselerinin %30'una sahiptir. Han Holding A.Ş. Bahar A.Ş.'den 2.000.000.000.-TL borç almış ve dönem sonunda 900.000.000.-TL faiz ödemiştir.

Görüleceği üzere bu iki şirket arasında vasıtasız bir ilişki söz konusudur. Borçlanma nakit karşılığı yapılmış ve bunun içinde faiz ödemesinde bulunulmuştur. Bu durumda en önemli olarak yapmamız gereken şey alınan

borcun öz sermayeye oranını ölçmek gerekmektedir. Alınan borcun öz sermayeye oranı $(2.000.000.000/5.000.000.000=)$ %40 olup, oldukça yüksektir. Bu durumda Han Holding'in Bahar A.Ş.'ye ödediği faiz örtülü sermaye sayılır ve gider olarak yazılması kabul edilmez.

2.2.1.1. Örtülü Sermaye ile İlgili Özellikler

2.2.1.1.1. Borçlanma Nakit Karşılığı Olmalıdır

Kurumların arasında vasıtalı, vasitasız bir şirket ilişkisi veya devamlı ve sıkı bir iktisadi ilişki içinde buldukları kişilerden yaptıkları borçlanmalar diğer koşullarında varlığı halinde örtülü sermaye sayılmıştır. "Bu kişiler tarafından kuruma sermaye olarak konabilecek iktisadi varlıklar, sermaye olarak konmayıp herhangi bir bedel karşılığında şirkete kullanırlıyorsa, bunlar örtülü sermaye sayılmayacağı gibi karşılığında yapılan ödemelerde örtülü sermaye faizi sayılmayacaktır" (Kızılot, Ş., 1990, s.1235).

2.2.1.1.2. Örtülü Sermaye Faizi Kar Payı Dağıtım Hükmündedir

Kurumlar tarafından kullanılan kredi örtülü sermaye, bu sermaye üzerinden ödenen faizler örtülü sermaye faizi sayıldığı takdirde ödenen bu faizin gider olarak kabulü söz konusu olamaz. Bu faiz ödemesi kar payı dağıtım sayılır ve alan bakımından menkul sermaye iradı kabul edilir (Gürel, E., 1996, s.39).

2.2.1.1.3. Tahvil İhraç Ederek Borçlanmada Örtülü Sermaye

Anonim şirketler ihtiyaç duydukları mali kaynakları; ya sermaye olarak eski pay sahiplerinden, ya yeni ortakların koydukları sermayeden, bankalar veya diğer kurumlardan yada halktan karşılarlar.

Tahvil; Türk Ticaret Kanunu'nun 420. maddesinde tanımlanan tahvil, halktan mali kaynak sağlamak için anonim şirket tarafından çıkarılır. Kurumun çıkardığı tahvillerin K.V.K. 'nun 16. maddesinde sayılan kişi yada kurumlarca alınması; diğer şartların varlığı halinde örtülü sermaye sayılır (Gürel, E., 1996, s.40).

2.2.1.1.4. Kar-Zarar Ortaklığı Belgesi ve Örtülü Sermaye

Anonim şirketler tarafından çıkarılan ve alanın kar ve zarara katılımını sağlayan menkul kıymete kar-zarar ortaklığı belgesi denir. Hisse senedine

benzer yanları olduğu gibi tahvile benzeyen yanları da vardır. Hisse senedinden farklı olarak vadesi vardır ki, bu yönüyle tahvile benzemektedir. Bu belgelere ödenen faiz değil kar payıdır. Kardan olduğu gibi zarardan da pay alabildiği için hisse senedine benzemektedir.

K.V.K.'nun 14/8. maddesine göre faizsiz olarak kredi verenlere ödenen kar payları ile özel finans kurumlarınca kar ve zarara katılma hesabı karşılığında ödenen kar payları kurum kazancından indirilir.

Kurumun çıkardığı kar-zarar ortaklığı belgelerinin K.V.K. 'nun 16. maddesinde belirtilen kişilerce alınması ve diğer şartların da var olması halinde örtülü sermaye işlemi gerçekleşir. Yapılan kar payı dağıtımının kurum kazancından indirimi kabul edilemez (Gürel, E., 1996, s.41).

2.2.2. Örtülü Kazanç

Örtülü Kazanç K.V.K. 'nun 17. maddesinde sayılmış olup, Şirket kendi ortakları, ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek ve tüzel kişiler, idaresi, murakabesi veya sermayesi bakımından vasıtalı veya vasıtasız olarak bağlı buldukları veya nüfuzu altında bulundurdukları gerçek veya tüzel kişiler ile olan münasebetlerinde emsaline göre göze çarpacak derecede yüksek veya düşük fiyat ve bedeller üzerinden veya bedelsiz olarak alım, satım, imalat, inşaat muamelelerinde ve hizmet ilişkilerinde bulunmak, yüksek veya düşük bedeller üzerinden kiralama yapmak, yüksek veya düşük faiz ve komisyonlarla ödünç para almak ve vermek, şirket ortakları ile bunların eşleri ile usul ve furularına yüksek miktarlarda maaşlar ödemek örtülü kazanç sayılmış olup gider olarak yazılamayacağı kabul edilmiştir.

Örtülü kazanç dağıtımını kurumun ticari karının oluşmaması veya az oluşması sonucunu doğurmaktadır.

Örtülü kazanç dağıtımını, şirketin bünyesinde oluşan ve oluşması gereken kazancın, daha genel planda şirket varlığının normal usul dışında şirket ortakları veya diğer ilgililere dağıtılmasıdır.

Örnek :

İşletmenin faaliyeti ile ilgili olarak kiralamak zorunda olduğu bir işyerini, şirketin ortaklarından birisinin eşine ait işyeri kiralanmaktadır. Bu bölgede işyeri kiralarının üst limiti 100 milyon TL iken 500 milyon TL kira ödemesi yapılıyorsa şirketin karı çıkmamakta, kazanç örtülü olarak dağıtılmaktadır. Örtülü kazanç hususunun tesbiti de yine vergi idaresine kalmaktadır.

Örtülü sermaye ve örtülü kazanç konusu vergi kanunlarında ölçülebilir, tartılabilir, sayılabilir, nitelikte bulunmadığından en çok sorun buradan çıkmakta vergi mahkemelerine ve nihayet Danıştaya yansıyan davalar olmaktadır. Vergi idaresinin bu konuda holdinglere ve bağlı şirketlerine yardımcı olmak ve yol göstermek, itilaflardan vazgeçilmesini sağlamak amacıyla bu konuda yeni düzenlemeler yapması gerekmektedir.

2.3. Holdinglerin Vergi Mevzuatı Açısından Karşılaştığı Sorunlar, Avantajları ve Dezavantajları

Holdinglerin nasıl vergilendirileceği ve holding olarak bağlı şirketlerine hangi hizmetleri nasıl belgelendireceği ilgili kanun ve tebliğler dikkate alınarak açıklanmıştır. Holdingler vergi kanunları açısından hangi avantajlara veya dezavantajlara sahiptir ne gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır? Holding kurulmasının ticari getirileri olduğu gibi vergi konusunda da kanunun el verdiği ölçüde bazı avantajlar yaratmaktadır.

Kurumlar Vergisi 'ne tabi mükellefler bu kazançlarından vergiye tabi matrahını hesaplarken Gelir Vergisi Kanunu'nun 40. maddesindeki indirilebilecek giderler, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 7. maddesindeki muafiyetler, 8. maddesindeki istisnalar ile 14. maddesindeki kanunen kabul edilen giderler ve 15. maddesindeki kanunen kabul edilmeyen giderleri dikkate almak zorundadır.

Holdinglerde kurumlar vergisi mükellefi olarak ticari karını ve mali karını hesaplarken bu hususlara aynen uymak zorundadırlar.

Holdinglerin vergileme avantajlarından en önemlisi Kurumlar Vergisinde çifte vergilendirmeyi önlemeye yönelik olan K.V.K. 'nun 8. maddesinde sayılan "**İştirak Kazançları İstisnası**" dır.

Holdingler iştiraklerinden dolayı dönem sonlarında kendilerine bağlı tam mükellef kurumlarının vergilendirdikten sonra dağıtılması kararı aldıkları karlarından dolayı payları oranında iştirak kazancı elde ederler ve bu kazançları holdingin bilançosuna katarak holdingin ticari karını oluştururlar. Vergi beyan dönemi geldiğinde ticari kar üzerinden değil mali kar üzerinden vergi ödedikleri için K.V.K. 'nun 8. maddesi gereği kendilerine tanınan hak gereği çifte vergilendirmenin önlenmesi açısından da iştiraklerinden dolayı elde ettiği kazançları, ticari karından çıkararak mali kara ulaşırlar varsa mali kar üzerinden vergi öderler bu holdingler için önemli bir avantajdır. Aynı durum gelir vergisi mükelleflerinde vergi alacağı müessesesi gereği az da olsa ek bir vergi ödemelerini gerektirmektedir. Holdinglerde ise tam bir istisna söz konusu olmaktadır. Bu kazançları için %20 oranlı asgari kurumlar vergisi oranı uygulanmayacağı gibi kurum stopaj vergiside uygulanmaz.

Ayrıca, K.V.K. 'na 4108 sayılı kanunla eklenen geçici 23. maddeye göre tam mükellefiyete tabi kurumların iştirak hisselerinin veya gayrimenkullerinin satışından doğan kazancın, satışın yapıldığı yılda kurum sermayesine ilave edilen kısmı Kurumlar Vergisi' nden müstesna tutulmuştur. Bu kazançların sermayeye ilavesi kar dağıtımı sayılmaz. Bu kazançlara asgari kurumlar vergisi oranı olan %20 oran uygulanmaz. Ancak %10 kurum stopajı uygulanır.

Bu konuda daha sonra çıkan 51 nolu Kurumlar Vergisi genel tebliği ile söz konusu şirketlerin iştirak hisselerinin satışından doğan kazançları istisna dışına çıkarılmış böylece önemli bir vergisel avantaj ortadan kaldırılmıştır.

Holdinglelerin bir diğer avantajları yedek akçe uygulamasında kendini göstermektedir. Holdingler T.T.K.'nun 466'ncı maddesinde tanımlanmıştır. Söz konusu madde yedek akçelerle ilgili olup, gayesi esas itibariyle başka işletmelere iştiraktan ibaret olan holding şirketler , sadece kanunda belirtilen işle uğraşmaları halinde (Saf Holding) ikinci yedek akçeyi ayırmayacaklardır. Yedek Akçe; belli bir dönemde işletmenin öz varlığında meydana gelen artışın belli bir bölümünün kanun ve ana sözleşme hükümleri yada genel kurul kararıyla ortaklara dağıtılmayarak işletme içerisinde bırakılan fonlardır. Kurumlar Vergisi Kanunu' nda bir yedek akçe istisnası bulunmadığından yedek akçe ayrılmış olsada vergiye tabi tutulmaktadır.

Bu sayılan avantajlar ki tam bir avantaj sayılmamaktadır. Genelde hem iştirak kazançlarında hem de yedek akçelerde çifte uygulamayı önlemek için böyle bir istisna getirilmiştir.

Holdinglerin vergi yasaları açısından en çok karşılıklarına çıkan sorun ve işlemleri yaparken hem vergiden kaçınma açısından sığındıkları hem de kanunen kabul edilmeyen gider olarak karşılıklarına çıkan konu; Örtülü sermaye ve örtülü kazanç müessesesidir.

Holdingler ve holdinglerin bağlı şirketleri bir birleri arasında hem gerçekte ticaret avantajlarından faydalanmak ve sermayesi fazla olanın az olana kullandırması bunun karşılığında faiz alması, mal ve hizmet alım ve satımlarını kardeş şirketlerle yürütmeleri vergi kanunlarının dolayısıyla Maliye Bakanlığının en çok takip ettiği hususların başında gelmektedir.

KVK'nun 15. maddesinde nelerin kanunen kabul edilmeyen giderler olduğu tek tek sayılmıştır. Bu maddeye göre;

- Öz sermaye üzerinden ödenen ve hesaplanan faizler.
- Örtülü sermaye üzerinden ödenen ve hesaplanan faizler.

- Sermaye şirketlerince dağıtılan Örtülü kazançlar
- Her ne ad altında olursa olsun ayrılan ihtiyat akçeleri
- ve diğerleri.

Kanunen kabul edilmeyen giderler incelendiğinde şirketlerin kendi bilançosundaki öz sermaye üzerinden faiz hesaplayıp bunu gider yazıp vergiden düşmeleri yasak edilmiştir. Yukarıda da değinildiği gibi ihtiyat akçeleri de vergi matrahından düşülemez ki , bu iki önemli kanunen kabul edilmeyen giderler açık ve anlaşılır şekildedir. Şirketler de yıllardır bu konuyu çok iyi bildiklerinden dolayı böyle bir uygulama yapmazlar. Ancak diğer kanunen kabul edilmeyen giderler olarak bahsedilen ve adı üstünde üstü örtülü yapılan sermaye olarak kullanılan borç üzerinden faiz ödenmesi ve vergi matrahını ya kendi lehine veya karşı şirket lehine azaltacak tarzda örtülü kazançta başvurması halinde bu giderler kanun tarafından kabul edilmemekte vergi matrahına eklenmesi gerekmektedir. Burada en önemli konu bu giderlerin örtülü kazanç veya örtülü sermaye kapsamına girip girmediğinin tesbitidir. Bu tesbiti mevcut şirket yapmaz çünkü ilgili şirket zaten vergi avantajı yakalamak için böyle bir yola başvurmuştur. Bu hususu ortaya çıkaracak makam Maliye Bakanlığı inceleme birimleridir. Ancak özellikle holding şeklinde kurulmuş bulunan ve şirketleri arasında önemli borç ve mal alış verişi yapılan bu şirketlerin bu konuda önemli sıkıntıları bulunmaktadır. Yaptıkları işlemlerin örtülü sermaye ve örtülü kazanç kavramının içerisine girip girmeyeceğine dikkat etmek zorundadırlar.

SONUÇ VE ÖNERİ

Kendisi ticari veya sınai faaliyette bulunmayan, kontrol amacıyla başka firmaların pay senetlerine sahip olan " hukuken bağımsız şirket" olan holdingler mali şirket grubunda yer almalarına rağmen iştirak ettikleri şirketlerde yönlendirici olmaktadır.

Holdingle şirket şeklinde kurulduklarından anonim şirketlerin tüzel kişilik kazanmasından faaliyet gösterdiği hesap dönemlerinde yerine getirmesi gereken ödevlerden tasfiye ve birleşmeye kadar geçen süre içerisinde ki tüm sorumlulukları yerine getirmek zorundadır.

K.V.K. 'nun 33 seri nolu genel tebliğinde holding şirketlerin hangi konularda hizmet verebilecekleri belirtilmiştir. Kesilen faturada hizmet türünün ayrıntılı şekilde belirtilerek bu tutarların iştirak edilen şirketlerce gider yazılabileceği belirtilmiştir. Ancak holding şirket tarafından verilecek hizmetin miktar ve tutarının nasıl belirleneceği hangi ölçülerin kullanılacağına dair vergi kanunlarında herhangi bir hüküm yoktur. Bu nedenle örtülü ka-

zanç ve örtülü sermaye konularından dolayı holdinglerle vergi idaresi arasında zaman zaman sürtüşmeler meydana gelmektedir. Bu sürtüşmeler davalara sebep olmaktadır.

Holdinglerin çoğalmasını ve gelişmesini sağlamak için örtülü kazanç ve örtülü sermaye konusunda net, anlaşılır, sınırları kesin belirlenmiş ölçüler ortaya konulmalı ve bu konuda mevzuat düzenlemesi yapılmalıdır. Ayrıca iştiraki destekleyici, çifte vergilendirmeyi önleyici önemli mevzuat düzenlemeleri yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

1.KİTAPLAR

- ALTUĞ, Osman,** (1986) "Holding Şirketlerde Muhasebe Düzeni", İstanbul.
- ARAZ, M. Aydoğan,** (1993) " Holdinglerin Mahiyeti ve Hukuki Yapısı, Türkiye'de Başlıca Holdingler; Vergisel Durumları ve Bu Kuruluşlarda Yapılacak Vergi İncelemelerinde İzlenmesi Gereken Yöntemler", M.B. Hesap Uzmanları Kurulu, İstanbul.
- GÜREL, Ergun,** (1996) "Holdinglerin Hukuki Yapısı" Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü, Ankara.
- KIZILOT, Şükrü,** (1990) "Kurumlar Vergisi Kanunu ve Uygulaması", Ankara.
- KIZILOT, Şükrü,** v.d., "Şirketler Muhasebesi Vergilendirilmesi Hukuku ve Mevzuatı", Ankara.
- ÖZDEMİR, Jale,** (1982) "Holdingleşme Nedenleri", Ankara.
- TEKİNALP, Ünal,** (1979) "Anonim Ortaklığın Bilançosu ve Yedek Akçeleri", İstanbul.
- TENKER , Nejat,** (1979) "Türkiye'de Holdingler ve Vergi Muhasebesi Açısından İncelenmesi", Ankara.

2. MAKALELER:

- DURAL, Fatih :** Holding Şirketlerin Bağlı Kuruluşlarına Genel İdare Giderlerinin Dağıtımı, Yaklaş Dergisi-Ocak,1993 Sayı:1
- KURT,Hasan :** Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Yüksek Mahkemenin Görüşü, M.H.Ü.D. Yayını, Temmuz-1990 Sayı:107
- ÖZTÜRK, Bünyamin :** Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Danıştayın Görüşü. M.G.K.D. Yayını Vergi Sorunları Dergisi,Kasım-Aralık-1992, Sayı:63
- ÜLGEN,Murat :** Örtülü Sermaye Üzerinden Ödenen Faizler, Maliye Postası, Ocak-1992, Sayı:272
- YALÇIN, Veli Bilal :** Holding Şirketlerde Örtülü Sermaye ve Örtülü Kazanç Dağıtımı, Vergi sorunları Dergisi, Haziran-1995, Sayı:81

3. KANUNLAR VE TEBLİĞLER:

- 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu
- 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu
- 5422 Sayılı Kurumlar Vergi Kanunu
- 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu
- 33 Seri Nolu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği
- 51 Seri Nolu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği
- 52 Seri Nolu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği